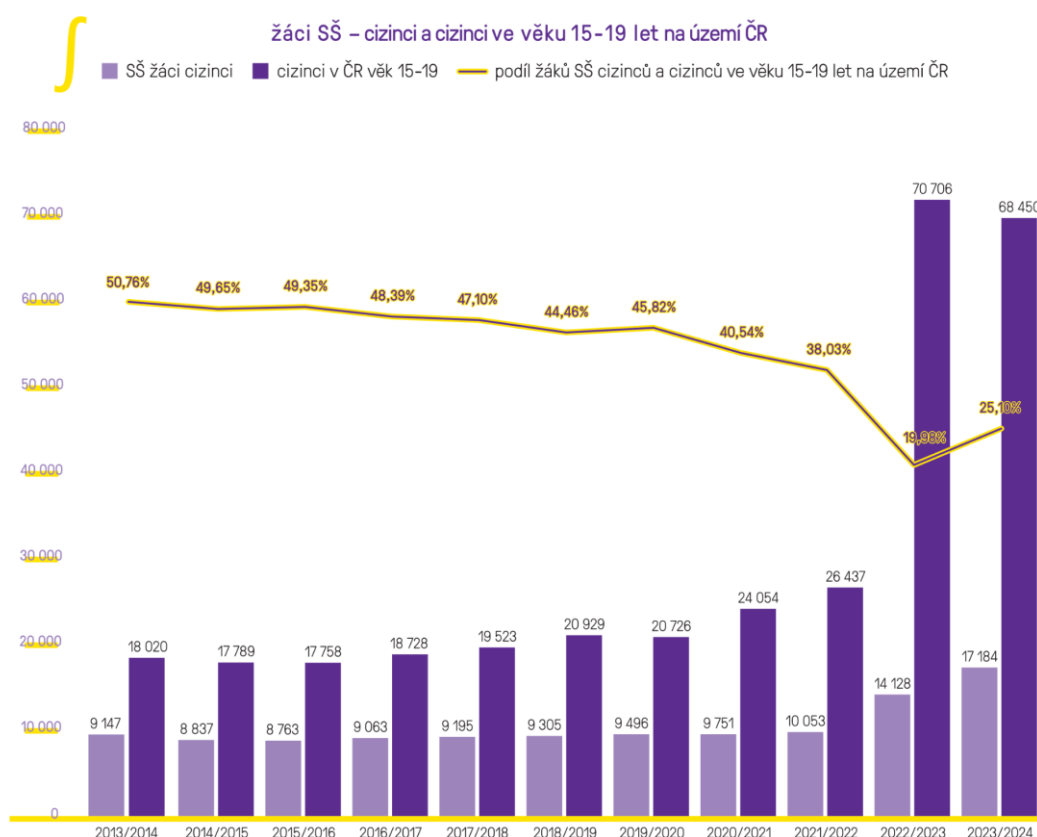

Přechod na střední školy u migrantů včetně uprchlíků s dočasnou ochranou ve věku 15+

Míra začlenění mladých migrantů včetně cizinců (dále též „cizinci 15+“) do vzdělávacího systému ČR se za poslední dekády stabilně a dlouhodobě snižuje.

Statisticky je to zjevné z časových řad jak v porovnání počtu mladých cizinců na území ČR s počtem žáků cizinců na středních školách, tak u rozevírajících se nůžek v dlouhodobě rostoucím nepoměru mezi počty žáků cizinců v povinné školní docházce (v ZŠ) a na středních školách.

Před závorku je nutné vytknout, že v tuto chvíli není možné smysluplné sledování začlenění vícejazyčných mladých lidí s českým státním občanstvím, jelikož jakékoli statistiky a data o této skupině zcela chybí. **Pojem cizinci** používáme tam, kde nejsou jiná data k dispozici. U skupiny cizích státních příslušníků pak zároveň není zjevná úroveň závažnosti jazykové bariéry a v této množině jsou i osoby, u nichž o žádné jazykové bariéře v českém jazyce nelze hovořit. Jakákoli zjištění ze statistik jsou tedy pouze orientační a limitovaná často nedostačujícími zdrojovými daty. Určitou vypovídající hodnotu může mít zejména sledování trendů v delších časových řadách.

Graf: Srovnání žáků s cizí státní příslušností na SŠ a osob s cizí státní příslušností ve věku 15–19 let

Možným ukazatelem je například porovnání počtu osob ve věku docházky na střední školu s registrovaným pobytem na území ČR a počtu žáků středních škol ve stejném období. Pro srovnání: podíl žáků SŠ s českým občanstvím a počtu **občanů ČR** ve věku 15–19 se dlouhodobě pohybuje **kolem 90 %**. **U cizinců** se však podíl od už tak dramaticky nižších hodnot kolem 50 % před rokem 2013 **dlouhodobě snižoval až k 38 % před rokem 2022**.

Mezi faktory ovlivňující tento vývoj patřilo nesporně zavedení jednotných přijímacích zkoušek (JPZ). Jednotné přijímací zkoušky zásadně omezily možnosti ředitelů středních škol v přijímacím řízení zohledňovat specifika nejen této skupiny uchazečů. Možnosti uzpůsobení JPZ jsou přitom omezené a pro zajištění rovnosti přístupu nedostatečné. Dalším faktorem pak byl nástup silnějších populačních ročníků v kombinaci s neodpovídajícím zajištěním kapacit SŠ a nevyhovující strukturou oborů i jejich místní dostupností. V takto vzniklé zvýšené konkurenci pak byli uchazeči o studium s češtinou jako druhým jazykem v soutěži o volná místa pochopitelně dále znevýhodněni.

Zásadní zlom vedoucí k dalšímu – tentokrát už skokovému – snížení scholarizace cizinců 15+ pak přišel se začátkem ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022 a s příchodem uprchlíků se statutem dočasné ochrany. Poměr scholarizovaných cizinců a cizinců ve věku 15–19 se tak propadl až ke 20 %. Po tomto úvodním šoku se zastoupení mladých migrantů postupně opět zvyšuje, nicméně bez systémových změn vedoucích k odstranění nerovností v přístupu ke vzdělávání a zvýšení dostupnosti míst na středních školách, není realistické, že by se míra začlenění v nejbližších letech výrazně zvýšila nad alarmující úroveň před rokem 2022.

Nepřístupnost SŠ

Řada mladých lidí ve věku nad 15 let, kteří nemají úroveň českého jazyka dostatečnou k tomu, aby jim umožnila studium na střední škole s maturitou či odborném učilišti, prakticky nemá možnost si v krátkém čase úroveň zvýšit tak, aby mohli nastoupit ve věku odpovídajícím studiu na střední škole. Jejich začlenění do vzdělávání je navíc často dále limitováno finančními možnostmi jejich rodiny.

9. ročník ZŠ jako náhražka suplující jazykovou přípravu

Další alternativou a strategií, kterou někteří vícejazyční zájemci o studium na SŠ využívají, je pokus o zapsání do deváté třídy základní školy i v případě, že dotyční už 9 let školní docházky v zemi původu dokončili. Tato praxe je v mnoha ohledech problematická. Takovéto zařazení žáka navíc není nárokové a závisí na vstřícnosti ředitelů. Zařazení těchto žáků přitom zároveň klade na školu značné nároky na jejich komplexní začlenění do výuky ve všech předmětech, i když by jim stačilo soustředit se pouze na jazyk. Přijetí těchto žáků pak samozřejmě také představuje další zátěž pro v mnoha obcích často již tak napjaté kapacity základních škol.

Navíc se tím v současné situaci budoucí uchazeči v souladu výkladem legislativy aplikované v metodickém pokynu MŠMT připravují o možnost nahrazení JPZ z českého jazyka rozhovorem. Tu pozbývají všichni uchazeči, kteří se před přihlášením na SŠ libovolnou dobu vzdělávali ve škole v českém vzdělávacím systému.

Jakož i u jiných bodů systému se tu projevuje více kolejnost podpory, kdy se toto omezení nevztahuje na uchazeče z Ukrajiny s dočasnou ochranou, kteří zkoušku mohou nahradit bez ohledu na další podmínky.

Aktuálně však zároveň nemají někteří mladí lidé ve věku 15+ (zvláště pokud nejde právě o osoby s dočasnou ochranou,) kteří se chtějí v ČR dále vzdělávat v rámci současného nastavení vzdělávacího systému, jinou alternativu.

Potřeba přípravných jazykových kurzů před SŠ

Problematiku potřeby přípravných kurzů je možné ilustrovat na příkladu hlavního města Prahy, jež v posledních letech čelí krizi kapacit středních škol. Praha je zároveň také regionem, který čelí největším výzvám v oblasti začlenění vícejazyčných dětí a mladých lidí do vzdělávání. Zároveň se zde dařilo realizovat řadu opatření zejména pro mládež s dočasnou ochranou. Za zmínku stojí především organizace nultých ročníků pro držitele DO Magistrátu hl. m. Prahy, která byla zahájena ve spolupráci s UNICEF.

Ve školním roce 2022/2023 a 2023/2024 se do této aktivity zapojilo 7 škol a dalších subjektů a podpořeno bylo 467 studentů a studentek: 6 škol a 420 studujících z prostředků UNICEF a 1 organizace a 47 studujících z prostředků Magistrátu hlavního města Prahy – MHMP (zpráva UNICEF). Nabídka těchto kurzů však nestačí pokrýt poptávku. Kurzy navíc nebyly dostupné pro ostatní mladé migranty, kteří nejsou držiteli DO, potřebu jazykové přípravy před střední školou mají nicméně stejnou.

Všem migrantům byly otevřeny roční přípravné kurzy pro budoucí středoškoláky, které v Praze realizuje META a jež jsou financovány ze soukromé nadace Velux foundations. Kapacita pražských kurzů však byla pouhých 24 žáků v každém ročníku. Ve spolupráci s partnery projektu byly též realizovány kurzy v Plzni a Brně. Tento unikátní roční přípravný kurz přitom nevznikl v reakci na válku na Ukrajině, ale byl realizován už posledních 9 let na základě identifikování chybějící jazykové přípravy tohoto typu ve vzdělávacím systému ČR. V nadcházejícím školním roce 2025/2026 však tento kurz a jeho financování bohužel nebude dále pokračovat.

V budoucnu není možné při realizaci jazykové přípravy spoléhat na podporu UNICEF nebo dalších mezinárodních veřejných či soukromých organizací. Pokud Česká republika nechce rezignovat na integraci vícejazyčných mladých lidí do vzdělávání, bude nutné organizaci přípravných kurzů zakotvit v českém vzdělávacím systému. To bude předpokládat legislativní změny a meziresortní spolupráci (zejména součinnost MŠMT s MPSV a MV); mimo jiné zajištění systémového financování, úpravu statutu studentů, vydání metodických pokynů resorty řízeným složkám (např. ÚP, systém zdravotního pojištění...), vymezení kurikula a subjektů, které budou organizací kurzů pověřeny, apod.

Tato jazyková příprava musí být dostupná ve všech regionech a pro všechny mladé lidi po ukončení povinné školní docházky s nedostatečnou znalostí českého jazyka bez rozdílu občanství a pobytového statutu, kteří mají v úmyslu se dále vzdělávat. V první přechodné fázi před implementací systémových změn bude potřebné organizovat kurzy na úrovni a v gesci krajů, jako se to děje například ve zmiňovaném případě Prahy.

Doposud bohužel nebylo potvrzeno zahájení kroků nutných k systematizaci a legislativnímu zakotvení jazykové přípravy mezi ZŠ a SŠ ze strany státu.

Jazyková příprava

Jazyková příprava (JP) v samotných středních školách je v tuto chvíli legislativně zakotvena pouze formou vyhlášky (na rozdíl od jazykové přípravy v ZŠ a MŠ ve školském zákoně). V letošním roce sice došlo k navýšení jazykové přípravy až na 400 hodin, nicméně problémem mimo jiné je, že při realizaci je spoléháno na poměrně řídkou síť určených škol a ta pro řadu žáků není z různých důvodů dostupná.

Statistické údaje o žácích s nedostatečnou znalostí českého jazyka ani o poskytnuté jazykové přípravě se však systematicky nesbírají, takže není známo, kolik žáků SŠ je reálně jazykovou přípravou podpořeno, ani kolik jich jazykovou přípravu potřebuje.

V minianketě mezi studenty podpůrných kurzů META (v Praze) pro 1. ročníky SŠ v prvním pololetí 2024/2025 jen třetina ze 30 dotazovaných studentů uvedla, že jazykovou přípravu dostávají, z čehož pouze jedna osoba v jiné než své škole – tedy v další škole určené. Žáci SŠ a jejich zákonní zástupci často uvádějí, že nebyli o možnosti JP informováni.

Faktory, které také ovlivňují ukrajinskou mládež

Vzhledem ke specifické situaci mladých z Ukrajiny mezi osobami s migrační zkušeností zde uvádíme některá specifika, která často ovlivňují jejich vzdělávací dráhy:

- online vzdělávání v ukrajinském systému (v některých případech až do 11. třídy a maturity); pro řadu mladých jde o dostupnější cestu ke vzdělání než obtížné začlenění do českého vzdělávacího systému,
- špatný prospěch v ZŠ – nedostatečné uzpůsobení výuky často vede ke špatným známkám na vysvědčení; ty pak ve většině SŠ znamenají snížený bodový zisk v přijímacím řízení,
- nescholarizace už při povinné docházce – setkáváme se s případy mladých, kteří se hlásí po několika letech pobytu v ČR rovnou na SŠ, aniž předtím prošli českou ZŠ; toto značně komplikuje přechod do středního vzdělávání,
- vysoká škola – mladí lidé mohou po absolvování kompletního 11letého vzdělání v ukrajinském systému rovnou nastupovat na VŠ, pokud své vzdělání nostrifikují a splní kritéria dané univerzity,
- další problémy umocněné válečnou situací: rodinné, psychické, vykořenění, odloučení, obavy o blízké a ztráta blízkých osob, trauma apod.,
- existenční problémy a finanční situace – řada těchto mladých lidí má zájem se dále vzdělávat, ale jsou donuceni okolnostmi namísto toho už začít naplno pracovat kvůli zajištění základních potřeb,
- část mladých lidí přichází primárně s cílem pracovat – neměli v úmyslu studovat v ČR.

Většina legislativních úprav a dalších opatření, která byla v rámci Lex Ukrajina přijata pro držitele DO za účelem usnadnění jejich začlenění do vzdělávání, je potřebná pro všechny mladé lidi s odlišným mateřským jazykem, kteří chtějí studovat na středních školách a musejí při začlenění do českého systému vzdělávání překonávat

jazykovou bariéru a další překážky spojené s migrační zkušeností. Jedná se o opatření, která META i další experti proponují dlouhodobě. I když ani po třech letech opatření v Lex Ukrajina nedošlo k plnému transferu a systematizaci všech potřebných opatření do obecné školské legislativy a praxe, dochází k alespoň dílčím změnám, mezi něž patří navrhovaná novela školského zákona, jež umožní nahrazení JPZ pohovorem širší skupině uchazečů, čímž dojde k určitému dorovnání opatření pro držitele dočasné ochrany vůči ostatním osobám čelícím při přechodu na střední školu obdobnému znevýhodnění.

Školní neúspěšnost

Na pokračování na SŠ má značný vliv už školní neúspěšnost na základní škole. Často nedostatečné uzpůsobení výuky a nedostatečná podpora po absolvování jazykové přípravy spolu s neadekvátním hodnocením mohou vést ke špatnému průměru známek, který znevýhodňuje uchazeče o SŠ při přijímacím řízení a dále zhoršuje šance uchazečů s OMJ dostat se při přechodu do středního vzdělávání na obory odpovídající jejich preferencím a předpokladům. V závažných případech vede školní neúspěšnost k opakování ročníků a vypnutí dětí ze vzdělávání už před dokončením 9. třídy.

Dalším důvodem zvýšeného podílu cizinců (a patrně i dalších vícejazyčných mladých lidí) 15+ mimo vzdělávací systém je školní neúspěšnost u těch, kterým se podaří do SŠ nastoupit. Ke školní neúspěšnosti žáků s odlišným mateřským jazykem v SŠ aktuálně probíhá a je připravováno několik šetření. Aktuální podrobná data v tuto chvíli nemáme k dispozici, nicméně ze srovnání provedeného v roce 2020 při porovnání počtů nastoupivších do maturitních oborů a absolventů o 4 roky později „chyběla“ mezi občany ČR čtvrtina žáků, kdežto u cizinců více než 60 %.

Mezi hlavními příčinami neúspěšnosti kromě špatné dostupnosti jazykové přípravy hraje zásadní roli i chybějící podpora ve výuce a zohlednění potřeb žáků, jejichž mateřským jazykem není čeština.

Přijímací řízení na SŠ

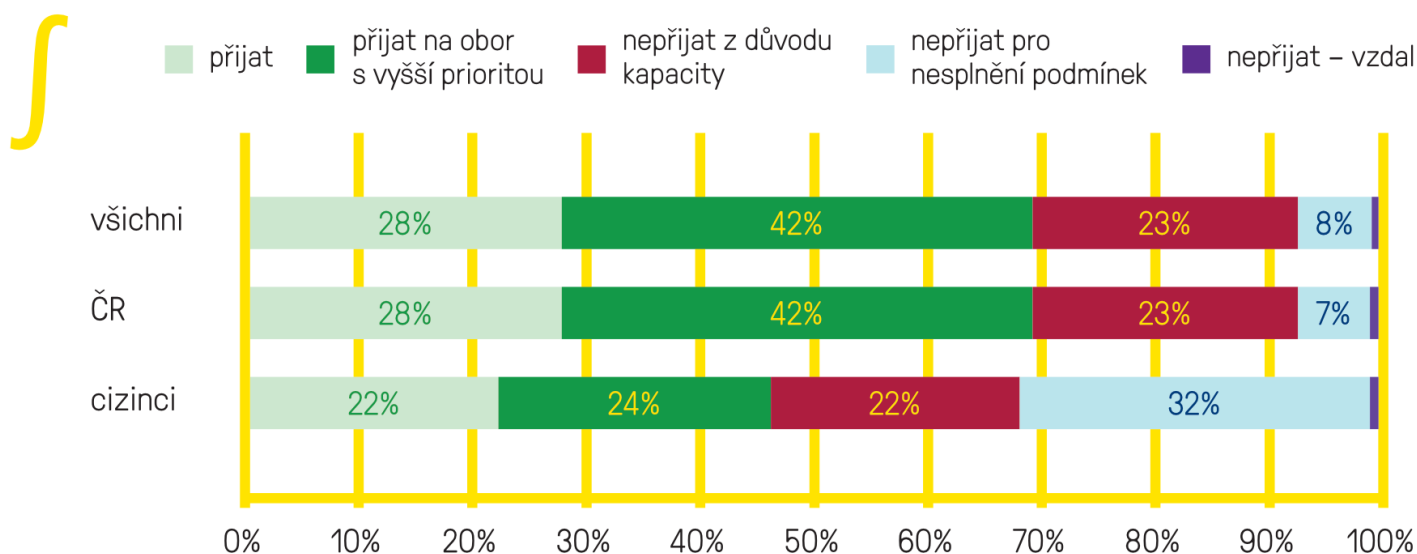
Nejviditelnější bariérou začlenění migrantů do středoškolského vzdělávání jsou přijímací řízení na střední školy. Zejména je to zřejmé u maturitních oborů s jednotnou přijímací zkouškou. Oproti uchazečům, jejichž rodným jazykem je čeština a kteří se intenzivně připravují na jednotné přijímací zkoušky, se tito mladí lidé navíc musejí v krátkém čase naučit česky, aby měli možnost na střední škole studovat. Přitom dokud se nenaučí češtinu na úrovni jazykových kompetencí, které jim umožní porozumění testům Cermat, nemají srovnatelné podmínky k přípravě na jednotné přijímací zkoušky. Požadavky na ně jsou tedy zjevně vyšší, a i když se jim podaří se připravit velmi dobře, jsou proti rodilým mluvčím stále v nevýhodě.

I uchazeči, kteří zkoušku z ČJ nahrazují pohovorem, konají vesměs zkoušku z matematiky v češtině (kromě některých uchazečů s DO – viz dále). Zadání matematických úloh je nicméně z velké části závislé na jazyce a často jen na nuancích, jež mohou zásadně změnit smysl zadání. Ta jsou psána značně pokročilým specifickým jazykem, u něž uchazeč nevystačí s běžnou slovní zásobou (která by jinak mohla být pro vstup na SŠ dostatečná). Zdaleka nejobtížnější překážkou jsou zde pak pro uchazeče s odlišným mateřským jazykem slovní úlohy, které jsou náročné na porozumění i pro řadu rodilých mluvčích.

Test tak neověřuje jen matematické znalosti a dovednosti uchazečů, ale i jejich jazykové kompetence, a to na vyšší úrovni, než jakou by přijímací řízení mělo vyžadovat od uchazečů s odlišným mateřským jazykem. Jednodušší a názornější forma zadání by přitom prospěla celkové přehlednosti pro všechny a zejména pro uchazeče s některými dalšími formami znevýhodnění.

Jedním z opatření, jež měly uchazečům s dočasnou ochranou vstup na střední školu usnadnit, je i možnost skládat zkoušku z matematiky v ukrajinštině. Jak nicméně ukazují výsledky těch, kteří této možnosti využili, a to jak oproti průměru, tak proti jiným uchazečům s DO, kteří zkoušku skládali v češtině, jejich skóre z matematiky bylo výrazně nižší (33 % v UA; 38 % v ČJ – oboje u uchazečů nahrazujících test z ČJ rozhovorem oproti 49 % celkového průměru uchazečů). Na neúspěšnost v ukrajinské verzi matematického testu mohlo mít vliv i to, že uchazeči, kteří se na zkoušku systematicky připravovali, ji většinou konali v českém jazyce (především v češtině jsou i dostupné materiály a kurzy pro přípravu), a pokud chodili do české školy, probírali matematiku v posledním ročníku také v češtině.

Ze statistik Cermatu z 1. kola přijímacího řízení na SŠ v roce 2024 vyplývá, že v 1. kole bylo přijato 70 % uchazečů občanů ČR oproti 46 % cizinců. Nepřijetí z důvodu nesplnění podmínek, kam spadají i uchazeči neúspěšní u pohovorů, bylo přitom u cizinců dokonce až téměř 5× častější. Například v Praze pak byla z tohoto důvodu v 1. kole nepřijata téměř polovina ze všech uchazečů cizinců.

Graf: data Cermat, graf Konsorcium, META

UCHAZEČI O 4LETÉ OBORY									
PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKA 2024		Počet přihlášených	Počet konajících MA	MA – % SKÓR	MA – bodový skór	Počet konajících CJ	CJ – % SKÓR	CJ – bodový skór	
CIZINEC (§ 20 odst. 4 školského zákoná)	UA – uchazeči z Ukrajiny s DO	2 589	2 525	38.0	19.0				
	Test v ukrajinštině	1 575	1 524	33.1	16.6				
	Test v češtině	1 014	1 001	45.4	22.7				
	Ostatní	188	183	38.6	19.3				
	Test v ukrajinštině	8	8	33.5	16.8				
	Test v češtině	179	174	38.7	19.4				
CELKEM		2 777	2 708	38.0	19.0				
OSTATNÍ	UA – uchazeči z Ukrajiny s DO	327	313	44.2	22.1	302	39.1	19.6	
	Test v ukrajinštině	49	43	36.0	18.0	43	30.2	15.1	
	Test v češtině	278	270	45.5	22.8	259	40.6	20.3	
	Ostatní	91 175	89 657	49.7	24.8	89 529	58.9	29.5	
CELKEM		91 502	89 970	49.7	24.8	89 831	58.9	29.4	
BEZ JPZ*	CELKEM	35 655	*Uchazeči, kteří se přihlásili do oborů, v nichž není povinnost konat jednotnou přijímací zkoušku						
CELKEM		129 934	92 678	49.3	24.7	89 952	58.8	29.4	

Tabulka: Cermat

Netransparentní pohovory a další bariéry integrace

Kromě systémových a objektivních překážek začleňování ve středním vzdělávání je na místě zmínit i jistou rezistenci mnohých středních škol k přijímání cizinců, s níž se setkala i řada klientů služeb METY. Ta se projevuje celou škálou netransparentních (a často vyloženě nezákonných) diskriminačních praktik – v minulých letech se jednalo například o velmi rozšířené plošné vyžadování nostrifikace základního vzdělání od všech uchazečů cizinců, kteří získali základní vzdělání v zahraničí (podle zákona přitom všichni uchazeči prokazují pouze 9 let splněné docházky), kromě toho šlo i o různé další arbitrárně vytvářené administrativní překážky při podávání přihlášky a při přijímacím řízení.

Pracovníci v přímé práci s klienty poradenství také zaznamenali řadu problematických bodů v kritériích přijímacího řízení jednotlivých škol, např. bodové znevýhodnění uchazečů, kteří nejdou přímo z 9. třídy, což mimo jiné automaticky znevýhodňovalo uchazeče, kteří absolvovali přípravu formou nultých ročníků.

U škol s nízkou mírou ochoty k začleňování vícejazyčných dětí 15+ v současnosti tuto „obrannou“ funkci plní nejvíce rozhovory (dále též „pohovory“), tedy zejména u uchazečů z Ukrajiny s dočasnou ochranou nebo u jiných cizinců, kteří jimi nahrazují jednotnou zkoušku z českého jazyka. Ti, kteří u pohovoru neprospějí, jsou přitom školou automaticky diskvalifikováni z celého výběrového řízení, byť by jejich výsledek z matematiky nebo další bodový zisk byly sebelepší.

Průběh a náročnost pohovorů se přitom napříč školami značně liší, pravidla a kritéria nejsou vždy transparentní a proces prakticky nepodléhá kontrole. Namísto ověření komunikační úrovně jazyka jsou uchazeči například testováni z rozpoznávání slovních druhů či pokročilých gramatických jevů. Výjimkou není ani nekorektní a nedůstojné jednání s uchazeči a v některých případech museli uchazeči čelit i vyloženě xenofobním poznámkám. V letošním roce sice k rozhovorům v přijímacím řízení Národní pedagogický institut ve spolupráci s MŠMT vydal doporučený postup, ten však opět nemá závazný charakter a rozhovor nadále nemá závazně standardizovanou formu. Jelikož tedy neexistují mechanismy, jimiž by bylo možné garantovat, aby rozhovory probíhaly transparentně a srovnatelně napříč školami, je způsob jejich realizace nadále zcela na libovůli dané školy. Školy, jež pohovory zneužívají k odfiltrování nežádoucích uchazečů s potřebou podpory v jazyce, tak ani v tomto školním roce nemají žádný důvod tyto své praktiky měnit.

Údaje o rozhovorech přitom nejsou dosud ani v jednoduše statisticky zpracovatelné podobě sbírány a publikovány a uchazeči vyloučení na základě neúspěchu u pohovoru jsou tak „schováni“ v kolonce „nesplnění podmínek řízení“, kde může figurovat i řada jiných důvodů.

Pohovory se v posledních letech objevují jako běžná součást i u řady výučních oborů. V některých školách se týkají všech uchazečů, v jiných pouze cizinců. Je přitom zjevné a je to i ve shodě se stanoviskem NPI, že se u pohovorů, které nenahrazují zkoušku a cílí jen na některé uchazeče, jedná o diskriminační praktiku. I u pohovorů, které se týkají všech uchazečů, je však potřebné dbát na to, aby skrytě nezvýhodňovaly uchazeče s češtinou jako mateřským jazykem.

Na příkladech pohovorů, možnosti skládat jednotnou přijímací zkoušku z matematiky v ukrajinštině nebo na jazykové přípravě v SŠ tak vidíme, že doposud přijímaná opatření jsou sice potřebná, nicméně často nedomyšlená, nedostatečná a v řadě případů nesystémová (vyčleňují kategorie osob s nárokem na ně způsobem, jenž nezahrnuje všechny, kdo je potřebují), či nedůsledně implementovaná.

Na tomto místě je třeba ocenit již přijaté kroky k rozšíření podpory jako např. navýšení hodin jazykové přípravy i patrnou snahu o sblížení legislativních úprav pro podporu žáků a uchazečů s OMJ (aktuálně nejednotnou pro žáky a uchazeče s různými typy pobytu a občanství), kdy podle změn v aktuálně předkládané novele školského zákona by měli možnost nahrazení zkoušky z ČJ rozhovorem i další uchazeči, kteří se poslední až dva roky vzdělávali v české škole. Potřebným směrem jde také změna § 20 školského zákona, která by měla do podpory a zejména do nároku na jazykovou přípravu zahrnout všechny žáky s potřebou podpory v jazyce nezávisle na občanství.

Doporučení

- neprodlené vytvoření plánu pro zavedení ročního přípravného kurzu, nultého ročníku nebo obdobné formy vzdělávání jako plnohodnotné součásti vzdělávacího systému,
- v mezičase realizace přípravných kurzů kraji,
- systémové financování tohoto typu jazykové přípravy (obdobně jako u ostatní jazykové přípravy),
- zakotvení jazykové přípravy na SŠ do školského zákona,
- dostupná podpora ve výuce – zohlednění dosažené úrovně jazyka v předmětech; automaticky po absolvování jazykové přípravy,
- v krátkodobém horizontu standardizované ověření úrovně jazyka nahrazující jednotnou zkoušku z českého jazyka v přijímacím řízení na SŠ – nejlépe formou jednotných testů.

Veškerá opatření je nutné zavádět nezávisle na občanství či pobytovém statusu – jedinými měřítky musí být aktuální úroveň jazyka a potřebné podpory.

Ve střednědobém horizontu bude kromě zajištění kapacit, zlepšení dostupnosti a struktury oborů SŠ nezbytná zejména radikální a komplexní změna mechanismů přechodu mezi základním a středním vzděláváním.

Aktuální stav je jednou z příčin zařazení České republiky mezi vyspělé země s nejnižší sociální mobilitou a nejvyšší mírou reprodukce sociálního statutu a dosaženého stupně vzdělání napříč generacemi, přičemž zástupci celé řady znevýhodněných skupin mladých lidí ze vzdělávacího systému často předčasně vypadávají.

Současný systém dále znevýhodňuje již znevýhodněné a zvýhodňuje již zvýhodněné. Příkladem mohou být nároky na přípravu na jednotné přijímací zkoušky, které fakticky zdaleka netestují pouze znalosti či předpoklady uchazečů, ale do velké míry také motivaci a schopnost jejich rodičů zajistit nákladné přípravné kurzy.

Díličí úpravy současného systému – jako např. nahrazení rozhovorů testem – sice mohou přinést mírné zlepšení situace a zmírnění dopadů některých nerovností, ale zároveň neadresují, a tím jen konzervují zásadní inherentní systémové nedostatky mechanismu přechodu na SŠ.

S prohlubující se nerovností stále akutněji vyvstává potřeba systému přechodu na střední vzdělávání, který bude inkluzivní, nebude založen na soutěži a umožní všem mladým lidem bez rozdílu plný rozvoj jejich potenciálu. Inspiraci k tomu je možné najít v některých zahraničních vzdělávacích systémech. Takovéto změny zároveň mohou jít ruku v ruce například s aktuálně zvažovanými návrhy na navýšení počtu let povinné školní docházky.

Takovýto systém bude v důsledku výhodnější pro všechny děti, nejen pro ty dnes znevýhodněné, a zřejmý je i přínos vzdělané společnosti pro celou Českou republiku, rozvoj ekonomiky, inovací i občanské společnosti a společenské soudržnosti. V každém případě funkčním lakmusovým papírkem při přijímání všech budoucích systémových změn ve vzdělávací soustavě musí být (například na rozdíl od zavedení jednotných přijímacích zkoušek v minulosti) i to, jak se dotknou znevýhodněných skupin včetně dětí a mladých lidí s odlišným mateřským jazykem.

Odkazy

Strategické cíle pro jazykovou přípravu a rovné příležitosti pro roky 2021–2022 (META) <https://meta-ops.eu/publikace/strategie-cile-2021-2022/>

Výstupy konference Neznalost jazyka neomlouvá (KVOP, META 2020) <https://www.ochrance.cz/vzdelavaci-akce/konference-neznalost-jazyka-neomlouvava-brno/>

This material was created in partnership with the International Rescue Committee (IRC). The material expresses exclusively the views of the META, o. p. s. and can not be identified with the official stance of the IRC.